

**MAKTABGACHA TA'LIMDA O'YIN FAOLIYATI ASOSIDA BOLALARDA
TA'LIMIY VA TARBIYAVIY KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH***Farg'ona viloyati Quva tumani**60-son DMTT tarbiyachisi**Azamova To'xtaxon Abdug'affor qizi*

Annotatsiya. Maqolada maktabgacha ta'limda tashkilotlarida ta'limiy o'yinlardan foydalanish hamda tarbiyaviy ko'nikmalarni shakllantirish va ta'limiy o'yin turlari haqida ma'lumotlar keltirib o'tilgan.

Аннотация. В статье дана информация об использовании развивающих игр в дошкольном образовании, формировании учебных умений и навыков, а также о видах развивающих игр.

Abstract. The article provides information on the use of educational games in preschool education, the formation of educational skills, and the types of educational games.

Kalit so'zlar. Bolalar, ta'limiy o'yinlar, ko'nikma, ta'rbiya, ro'lli o'yinlar, didaktik vositalar, o'zlashtirish, nutqni rivojlantirish.

Ключевые слова. Дети, развивающие игры, навыки, обучение, ролевые игры, дидактические средства, обучение, развитие речи.

Keywords. Children, educational games, skills, education, role-playing games, didactic tools, learning, speech development.

Maktabgacha ta'lim uyg'un rivojlangan shaxsni tarbiyalash, bolani butun kelajagini belgilab beradigan bilim va qadriyatlarni yosh avlod qalbiga singdirishda juda muhim ahamiyatga ega bo'lgan muassasadir. O'yin maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning asosiy faoliyati bo'lib, u orqali bola shaxs sifatida shakllanadi. O'yin bolaning o'quv, mehnat faoliyati, kishilarga munosabatning qay darajada shakllanganligimi belgilab beradi. O'yin bolalarning jismoniy rivojlanishi, maktabgacha ta'lim tashkilotining ta'lim-tarbiya ishida, bolalarni aqliy, axloqiy, mehnat va estetik tarbiyalashda katta ahamiyatga ega. Jamiyatning ma'naviy takomillashuvi unda amalga oshiriladigan ta'lim-tarbiya ishlarining mazmuni, shakl va mohiyatiga bog'liqdir. Shu boisdan ham ta'limdagi yangilanishni, respublikamizda amalga oshirilayotgan bosqichma-bosqich ta'lim tizimini pedagogik talqin qilish, bu jarayonni samaradorli kechishini ta'minlash zaruriyati yuzaga keladi. Haqiqatdan ham o'yin, har bir yosh bosqichda bolaning tevarak atrofdagi hayotni va kishilar o'rtasidagi turli munosabatlarni har tomonlama bilib olishga qaratilgan faoliyatidir. Maktabgacha ta'lim tizimida o'yin faoliyati bolalarning har tomonlama rivojlanishida yetakchi omil hisoblanadi. Chunki aynan o'yin jarayonida bola atrof-muhitni o'rganadi, mustaqil

fikrlaydi, o'z his-tuyg'ularini ifodalaydi, ijtimoiy munosabatlarni shakllantiradi hamda turli ko'nikmalarni egallaydi. Maktabgacha yosh — bu o'yin orqali rivojlanadigan davr bo'lib, ta'lim-tarbiya jarayonini o'yin asosida tashkil etish bolalarning tabiiy ehtiyojiga mos keladi va ularning rivojlanish sur'atini sezilarli darajada oshiradi.

O'yin faoliyatini mashg'ulotlarga integratsiya qilishning asosiy tamoyillari

1. **Faollik tamoyili**-Har bir bola o'yinda faol ishtirok etishi, mustaqil harakat qilishi, qaror qabul qilishi zarur. Passiv ishtirokchi bo'lmagan holda o'yin samarali bo'ladi.

2. **Moslik tamoyili**-O'yin mazmuni bolaning yoshiga, individual rivojlanishiga, qiziqishiga mos bo'lishi kerak.

3. **Bosqichma-bosqichlik**-Oddiy o'yinlardan murakkabiga o'tish orqali ko'nikmalar tabiiy shakllanadi.

4. **Integrativ yondashuv**-O'yin bir vaqtning o'zida nutq, matematika, tasviriy san'at, jismoniy tarbiya, tabiatshunoslik kabi turli yo'nalishlarni qo'llab-quvvatlashi kerak.

5. **Tarbiyachi rahbarligi va mustaqillik uyg'unligi**-Tarbiyachi o'yinni boshqaradi, ammo bolaning mustaqilligini cheklamaydi; o'yin jarayoniga erkinlik beradi.

Ma'lumki, bolalarning asosiy vaqti o'yin bilan o'tadi. O'yin maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlanishining muhim vositasi, ularning asosiy faoliyati bo'lib hisoblanadi. O'yin jarayonida bola shaxsi faoliyat sub'ekti sifatida shakllana boshlaydi. O'yin uzoq davrlardan beri mashhur olimlar, pedagog-psixologlar, faylasuflar, sotsiologlar, etnograflar va madaniyat arboblari diqqatini o'ziga qaratib kelingan dolzarb mavzudagi muammolardan biridir. Bola psixikasining taraqqiy etishida o'yinning roli beqiyosdir.

Ta'limiy va tarbiyaviy ko'nikmalarni shakllantiruvchi o'yin turlari

➤ **Didaktik o'yinlar**-Bilim, tasniflash, solishtirish, topishmoq asosidagi o'yinlar (masalan: "Kim tez?", "Ranglarni top", "Shakllarni ajrat").

➤ **Rolli o'yinlar**-"Do'kon", "Shifoxona", "Oila", "Bog'bon", "Haydovchi" kabi o'yinlar ijtimoiy munosabatlarni o'rgatadi.

➤ **Harakatli o'yinlar**-Jismoniy rivojlanish, koordinatsiya, sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini rivojlantiradi: "Qushlar va ovchilar", "Topib kel", "Kim tezroq?".

➤ **Mantiqiy o'yinlar va konstruktorlar**-Puzzles, LEGO, konstruktiv o'yinlar bolaning tafakkurini, muammo yechish qobiliyatini kuchaytiradi.

➤ **Dramatik va sahnalashtirilgan o'yinlar**-Nutq, ijodkorlik, badiiy didni rivojlantiradi.

Ishbilarmon o'yinni rolli o'yindan farqi nimada?

Ishbilarmon o'yin ishtirokchilariga hayotiy holatda qurilgan o'yinli syujet taklif qilinadi, bunda ishtirokchilar oldiga yagona umumiy maqsad: taklif etilayotgan

muammoni echish qo'yiladi. Shu bilan bir vaqtda har bir ishtirokchi alohida rolli maqsadni bajarishi lozim. Shuning uchun echimni ishlab chiqish jarayonni alohidali-guruhli xususiyatga ega: har bir ishtirokchi avval o'zining vazifali maqsadiga muvofiq qaror qabul qiladi, undan so'ngra esa uni guruh bilan kelishadi. Alohida vazifali maqsadni bajarilishi butun guruh qaror qabul qilish natijalariga bog'liq. Odatda, ishbilarmon o'yin davomidagi muammoni echish bir nechta bosqichda (2 dan 10 gacha va bir o'yin ko'p).

Rolli o'yin, ishbilarmonlik kabi vaziyatda ko'rsatilgan, muammoni echishda ishtirokchilarning faol birgalikdagi harakatlariga asoslanadi. Mavzu qatnashchilarining bitta majburiy maqsadlari bormuammoni echish. Lekin alohidali maqsadlar, ishbilarmon o'yindagi kabi kelishib olinmaydi. Rolli o'yinning har bir ishtirokchilar maqsadlari-g'alaba qozonish, o'zini ko'rsatish. Vaziyatli o'yin yakunlarini nafaqat umumiy maqsadga erishish natijalari bo'yicha emas va balki har bir ishtirokchining rolli maqsadlarini amalga oshirish bo'yicha baholanadi. Sport o'yinlarida eng avvalo maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning yosh xususiyatlari qisobga olinadi, shuning uchun faqat sodda, biroz qarakat texnikasi qoidalari, o'yinni tashkil etishning qaqiqiy elementlari tanlanadi. Shu tufayli o'yin omillari katta kishilarda bo'lganidek jismoniy va asabiy zo'riqish uyqotmaydi. Ayni paytda ular maqsadga intilganlik, o'rtoqlik va ma'suliyat qissini va sportga muqabbatini tarbiyalaydi. Sport o'yinlarida qatnashuvchilar soni aniq belgilangan, ularning vazifalari taqsimlangan, o'yin muddati vaqti chegaralangan bo'ladi. O'yinlarni o'tkazish shartlari maxsus tayyorlangan joyni, belgilangan maydonchani, tegishli jihoz va inventarlarni talab qiladi.

O'qishni o'rgatadigan bolalar uchun o'yinlar-Bolalar uchun kompyuter va ish stoli mashg'ulotlari ham mavjud, ular orqali siz o'qishni o'rganasiz. Siz kichkintoylar yordamida chaqaloqni va harflar, turli xil chizmalar va ilovalar bilan magnitlarni o'qishni o'rganishingiz mumkin. Bolaning alfavit va raqamlarni o'rgatadigan bolalarga mo'ljallangan o'yinlarini o'rgatish, kun bo'yi bolani shunchaki uzoqroq tutmasligi kerak. O'yinning dastlabki 20-30 daqiqalarida maktab bolalarining e'tiborini yaxshilab o'ylab topilgan, demak, undan uzoqroq o'qitish va undan yod olish talab qilinmaydi.

O'yin asosida shakllanadigan asosiy ko'nikmalar

- Bilish faolligi
- Muloqot madaniyati
- Mustaqil fikrlash
- Jamoaviy ishlash
- Xulq-atvor me'yorlariga amal qilish
- Emotsional barqarorlik
- Qiziqish asosida o'rganish odati
- Amaliy ko'nikmalar (tartib, gigiyena, tozalikka rioya qilish)

Bolalar uchun interaktiv ta'lim o'yinlar- Katta odamlarni taqlid qilib, bola tezlik bilan kompyuterga qiziqish bilan boshlanadi va uni o'yinlardan uzoqlashtirishi qiyin, shuning uchun bunday qiziqishni mashg'ulotlarga yuborish yaxshi. Maktabgacha tarbiyachilarga kuniga 20 daqiqadan ko'proq vaqt davomida kompyuterda o'ynashga ruxsat beriladi, ko'pincha maxsus ko'zoynaklarda va ko'rishni nazorat qilishda Ota-onalar farzandlar uchun mo'ljallangan ta'lim dasturlari yoki dasturlari yoshini tanlashlari mumkin, unda alifbo, raqamlar, o'quv ranglari mavjud. Maktabgacha tarbiyachi bolalar uchun Azbuka Pro dasturi mos keladi - bu "aqli kublar" rejimi, so'zlar va oyatlar, 20 ga qadar raqamlar, rim raqamlari, ingliz alifbosiga ega bo'lgan alifbo bo'lgan bolalar uchun o'quv o'yini. Ushbu o'yinni to'lashingiz mumkin, chunki siz "HERE" ning ikki oylik demo versiyasi bilan boshqa o'yinni tanlashingiz mumkin. Savol va Javob". O'qishni o'rgatadigan bepul o'yinlardan "ABC", "Alfavit darslari", "Muborak alifbo", "Sehrlı peri" singari tavsiyalar berilishi mumkin. Muborak alifbo ", "Alifbo. Sichqoncha xatni qanday tutdi? "

Xulosa shuki: Maktabgacha ta'limda o'yin faoliyati — bu shunchaki vaqt o'tkazish emas, balki bolaning shaxs sifatida shakllanishidagi eng muhim pedagogik jarayondir. O'yin asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar ta'lim va tarbiyaning barcha yo'nalishlarini qamrab oladi, bolalarni maktabga tayyorlaydi, eng muhimi — o'qishga bo'lgan ichki qiziqishni shakllantiradi. Shu bois tarbiyachilar o'yin metodikasini chuqur bilishi, uni to'g'ri tanlashi va samarali qo'llashi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari va boshlang'ich maktab o'quvchilariga chet tilini o'rgatishda o'yinlar. Baxramova M. D. Tuzuvchi: Baxramova M. D., — T.2016.
2. <https://raisingchildren.net.au/newborns/play-learning/play-ideas/why-play-is-important> internet resurs
3. <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-young-children-learn-english-through-play> internet resurs
<https://www.parents.com/baby/development/intellectual/how-to-teach-your-child-a-foreign-language/> internet resurs
4. Early childhood education in English for speakers of other languages by ViAdam, Bob and Morris Paul (1997) the English curriculum in the People's Republic of China, comparative education Review, 41, 3–26 Alcon, E and Guzman, J-R (2000).
5. Origin and Development of English Language. Wordsworth Anderson, T. (1960:303). “. In Madrid, D (2001): “A conceptual Framework for the teaching of foreign languages in infant education”. University Granada. Pg 145–155.